

Dok su gospodarski arhivi predstavljeni kao pojedinačne ustanove (Povijesni arhiv Austrijske nacionalne banke, Swarowski Corporate Archive, Arhiv Siemens d.d. Austrija u okviru Siemens Corporate Archives München) sa sažetim prikazom povijesti stvaratelja (gospodarskog subjekta) i opisom njegovog utjecaja na gospodarsku i političku povijest određene regije ili države, kao jednog od kriterija prilikom donošenja odluke o predstavljanju gradiva na internetu, o iskustvima crkvenih arhiva na navedenim projektima primjene informacijske tehnologije objavljeni su pregledni prikazi na razini pojedinih država: Austrije, Italije, Mađarske, Slovenije i Češke. Arhivi austrijskih sveučilišta i znanstvenih instituta predstavljeni su u obliku popisa koji je obuhvatio 14 institucija (između ostalog Arhiv Tehničkog sveučilišta Graz, Arhiv Tehničkog muzeja Beč, Sveučilišni arhiv Sveučilišta Innsbruck, Arhiv Tehničkog muzeja Beč, Arhiv Austrijske akademije znanosti i dr.), a koji sadrži povijest ustanove i arhiva u njezinom sastavu te kraći sadržaj gradiva kojim raspolaže (pregled fondova i zbirki, izdanja i izložbi).

Danijela Marjanić

Arhiv, 9, 1-2(2008)

Arhiv, časopis Arhiva Srbije i Crne Gore u br. 1-2 za 2008, objavljuje dva-desetak članaka, prijevoda, pregleda i izvještaja.

Cjelina Arhivistika donosi tekst Međunarodnog arhivskog vijeća (engl. ICA) *MAS: Strateški pravac 2008-2018, Godišnji generalni sastanak, Kuala Lumpur, 25-26. jul 2008 (9-14)* (prijevod na srpski rad je Ranke Rađenović). Tekst upoznaje čitatelje sa strateškim pravcem Međunarodnog arhivskog vijeća, odnosno ciljevima koje Vijeće nastoji ostvariti u razdoblju 2008-2018. Ova međunarodna nevladina organizacija nastoji osigurati uspješno postupanje s arhivskim gradivom i arhivima širom svijeta, pri čemu važnu ulogu imaju stalna zaštita i javni pristup gradivu. Kao neovisna organizacija, ICA u više od 50 godina postojanja nastoji omogućiti diskusije stručnjaka izvan političkih podjela, razvijati nova sredstva i standarde u arhivima te pomoći arhivistima u promjeni paradigme da su oni samo čuvari povijesnih dokumenata i ukazati im na mogućnost zauzimanja pozicije menadžera za informiranje u javnom i privatnom sektoru. Plan strateškog pravca opisan je u šest točaka: vizija, misija, suštinski značaj, strateški ciljevi/profesionalna aktivnosti, ostvarenja i rezultati te preispitivanje ove strategije. Glavni su ciljevi ovoga plana još bolje i preciznije upoznati javnost sa značenjem arhiva i gradiva koje čuvaju, primjena novih tehnologija u arhivima, dostupnost arhivskoga gradiva što većem broju ljudi, usavršavanje kadrova te jačanje ICA-e i izgradnja suradnje s drugim institucijama (nevladine organizacije, UNESCO, pri-

vatni sektor). U svrhu ostvarivanja tih ciljeva predviđa se preispitivanje zacrtanog strateškog pravca svake dvije godine.

Na "otvorenoj cesti" oblikovanja memorije svijeta odnosno u procesu obrazovanja, važnu ulogu imaju i knjižnice i arhivi, ističe Aleksandra Vraneš u svom članku *Biblioteke i arhivi na "otvorenom putu"* (15-32). Kroz autoričin kratki prikaz povijesti zakonodavne regulative te prakse u razvoju standarda u nekim europskim zemljama i Srbiji uočava se da kataloški i bibliografski standardi u knjižnicama imaju dulju prošlost od standardizacije opisa arhivskog gradiva. Uz to, na području arhivistike standardizacija opisivanja dokumentacije sve do pred kraj 20. stoljeća zadržala se u nacionalnim okvirima, kada dostupnost podataka u elektroničkom obliku počinje nadilaziti državne granice. Takav razvoj situacije, kao i važnost informacija što ih arhivi posjeduju, ukazuju na potrebu standardizacije opisa arhivskog i bibliotečnog gradiva, a radi što lakšeg pretraživanja i očuvanja i njihovu digitalizaciju. Prednosti i nedostatke takvog načina zaštite autoricu donosi u poglavlju *Digitalizacija arhivske i bibliotečke građe*. Kako pokazuju dosadašnja iskustva, digitalizacija je vrlo osjetljiv proces, pa je potrebno uzeti u obzir više čimbenika kako digitalizacija kulturne baštine ne bi bila promašena investicija.

Dio časopisa *Istoriografija* donosi četiri članka. Prvi u nizu rad je Milić F. Petrovića *Raška oblast u jugoslavenskoj državi 1918-1941* (33-49). Prvi dio ovog rada objavljen je u br. 1-2 časopisa *Arhiv* za 2007. godinu. U ovom se radu donosi pregled društveno-ekonomskog stanja i problema u Raškoj oblasti u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, pri čemu je naglasak na društvenoj nerazvijenosti i zapostavljenosti ovog dijela teritorija od strane države. Koristeći arhivske izvore, statistiku i druge službene izvore, autor piše o upravljanju, propisima, pravnom sustavu, ekonomskim aktivnostima, prometu, agrarnoj reformi, državnim šumama, trgovini i obrtima, elektrifikaciji, obrazovanju, zdravstvenom sustavu, udruženjima, klubovima, knjižnicama i časopisima izdanima u regiji Raška.

Osnivanje i rad štamparije Glas Krajine d.d. u Banja Luci od 1919. do 1937. tema je članka Bojana Stojnića *Štamparija "Glas Krajine" d.d. u Banjaluci 1919-1937* (50-58). Osim što piše o ustroju Društva, načinu djelovanja i donošenja odluka, autor donosi i popis naslova tiskanih u toj štampariji.

Slobodan Selinić u članku *Društvena ishrana u Jugoslaviji 1945-1950*. (59-70) piše o problemima s kojima se društvena prehrana susretala tijekom navedenog razdoblja. Glavne karakteristike javne ishrane u prvih 5 godina nakon rata bile su nedovoljan broj objekata, loši higijenski uvjeti, nedostatak inventara u restoranima, manjak stručnog osoblja za pripremu hrane, jednolična i nedovoljno kalorična ishrana i drugo. U nekoliko tablica prikazan je broj restorana i menzi te građana koji su se u njima hranili, udio pojedinih republika u ukupnom broju objekata i ostvarenom prometu te broj objekata društvene ishrane đaka i studenata.

Brojem i strukturom dosjea SDB-a (UDB-a, SDS) u Jugoslaviji bavi se članak Srđana Cvetkovića *Kako je spaljeno pet kilometara dosjea UDB-e. Velika revizija dokumentacije Službe državne bezbednosti posle smene Aleksandra Rankovića i Brionskog plenuma 1966.* (71-85). Poslije Brijunskog plenuma najavljena je velika reorganizacija Službe državne sigurnosti u smislu njezine decentralizacije i demokratizacije, a u skladu sa Zakonom o samoupravljanju u UDB-i iz 1964. Temeljem dostupnih izvora i spomenutog zakona autor za republike bivše Jugoslavije nastoji utvrditi obujam i strukturu građe SDB-a, količinu i vrstu spaljenog i uništenog materijala, kao i vrstu materijala što je predan na čuvanje arhivima. Uz veliku količinu dokumenata koja je tada uništena, čini se da su revizija i uništavanje dokumenata poduzimani i nekoliko puta tijekom kasnijeg razdoblja, a posljednji put 2000. godine. No, kako sam autor napominje, količina i karakter dosjea još će se bolje moći ustvrditi nakon što se u potpunosti otvore arhive SDB-a.

U cjelini Dokumenta nalazimo rad Dragomira Bondžića *Jedan dokument o dvojezičnom školstvu na Kosovu i Metohiji 1961. godine* (86-97). Autor donosi kratak pregled reforme školstva, osvrće se na položaj nacionalnih manjina u školskom sustavu te unutar toga na dvojezičnost u školama. Kao prilog proučavanju školstva na Kosovu i Metohiji poslije Drugog svjetskog rata donosi se tekst dokumenta *Stanje i problemi nastave šiptarskog jezika u školama i odeljenjima sa srpskohrvatskim nastavnim jezikom* koji je autor popratio komentarima.

Slijedi cjelina Institucije. U njoj nalazimo osvrte na rad četiriju institucija koje su od nemalog značaja za povijest, jezik i kulturu zemalja u kojima djeluju. Prvi rad u nizu posvećen je Institutu za slavistiku Ruske akademije nauka (Konstantin Nikiforov, *Institut za slavistiku Ruske akademije nauka – centar ruske slavistike*). Članak je objavljen na ruskom jeziku (98-108), a zatim i u prijevodu na srpski Alekseja Timofejeva (109-118). Drugi je rad posvećen Saveznom arhivu Njemačke (Hans-Joachim Harder, *Das Bundesarchiv als Gedächtnis des deutschen Nation* (119-122). Prijevod na srpski djelo je Ranke Rađenović (123-126). U nastavku slijede dva osvrta posvećena dvjema srpskim institucijama koje su 2008. godine slavile jubileje. Prvi je članak Momčila Pavlovića *Institut za savremenu istoriju 1958-2008.* (127-133), a nakon njega slijedi i osvrt Momčila Mitrovića na rad Instituta za noviju povijest Srbije *Vredan jubilej Instituta za noviju istoriju Srbije* (134-138).

U nastavku časopisa nalazimo izvještaje, osvrte i prikaze redom kako slijedi: cjelina Galerija sadrži članak Zorice Netaj *Međunarodna izložba rada u Torinu 1961. godine* (139-142). U cjelini *Iz rada arhiva* nalaze se članci Nade Petrović *Kulturna i edukativna misija Arhiva SCG 2008. godine* (143-147) i *Krug kulture* (148-150) te članak Bojana Stojnića *Pedeset pet godina arhivske djelatnosti na prostoru Republike Srpske 1953-2008.* (151-153). Dio Međunarodni arhivistički skupovi donosi osvrt Ranke Rađenović na Međunarodni kongres arhiva održan

2008. u Kuala Lumpuru (*XVI međunarodni kongres arhiva*, Kuala Lumpur, Malezija 21-27. jul 200; 154-166), a ista je autorica napisala i izvješće *Sastanak Generalne skupštine EURBIKA i Međunarodni simpozijum*, Pariz, Francuska, 17-18. novembar 2008. (167-171). U cjelini Pogledi nalazimo rad Nade Boroš *Neki problemi arhiva Srbije (172-175)*, dok u posljednjoj cjelini zbornika Prikazi, nalazimo prikaze triju knjiga i jednog zbornika.

Ivanka Magić

Arhivi, 32, 1(2009)

Prvi broj časopisa *Arhivi* iz 2009. godine podijeljen je u 5 tematskih cjelina: Članci i rasprave, Iz prakse u praksu, Iz arhivskih fondova i zbirki, O radu arhiva i skupovima te Ocjene i izvješća o publikacijama i izložbama.

Prvo poglavlje časopisa čine Članci i rasprave. *Siromašne ustanove u Kopru i njihova skrb za javno zdravstvo od 13. do početka 20. stoljeća* autorice Zdenke Bonin izvorni je znanstveni članak koji iscrpno obrađuje na koji je način bila organizirana skrb za javno zdravstvo na području Kopra, a koje se može pratiti od 13. stoljeća nadalje kad je na ulazu u mjesto postojala bolnica Sv. Nazarija u koju su se mogli skloniti siromašni, bogalji, nahočad, siromašni i bolesni. U 14. stoljeću je uređeno i sklonište za siromašne žene, a bratovštine i redovnici – serviti sv. Marije su također brinuli o siromašnima. Mjesna bolnica se 1810. godine preselila u prostore opustošenog servitskog samostana, a sredinom 19. stoljeća je uređen pravilnik mjesne bolnice. Autorica je dala kratki povijesni osvrt na servitski samostan Sv. Marije odnosno Koperski servitski samostan i njegovo ukidanje. Nadalje je opisano zdravstveno stanje krajem 19. stoljeća, s detaljnim statističkim podacima o broju liječnika po općinama sjeverozapadne Istre 1895. godine, kao i pravilnik o upravljanju bolnicom, s preciziranim zadacima liječnika i bolničkog inspektora. *Gospodarski sudovi i njihovo poslovanje*, Metke Bukošek pregled je gospodarskih sudova od njihova ustanovljenja 1954. do 1978. godine s posebnim osvrtom na ovlast vrhovnog, viših i okružnih gospodarskih sudova, kao i lokalno područje svakog gospodarskog suda. Opisan je sustav poslovanja i sudski poslovnici koji su se tijekom vremena mijenjali. *Primorska u ranoj kinematografiji poslije Drugog svjetskog rata*, Naška Križnara donosi pregled djelovanja slovenskih filmskih umjetnika koji su nakon Drugog svjetskog rata i stečenih zapadnih pokrajina, počeli istraživati do tada nedostupne teme kao npr. vinogradarstvo, ribarstvo, kamenarstvo i solarstvo. Posebno su istaknuti filmovi *Na svojoj zemlji*, *Slovensko primorje*, *Lavfarji u Cerknom* i mnogi drugi koji su posvećeni primorskim ljudima. *Slovenska izvršna komora kao stvaratelj arhivskoga gradiva*, Jelke Melik predstavlja okolnosti ustanovljenja 1998. godine kao poslje-